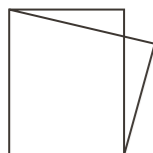

De vil gerne gøre en forskel, men ...

Vibeke Røn Noer, ph.d., konstitueret forskningschef, Forskningscenter for uddannelseskvalitet, professionspolicy og praksis
 Malene Damkjær Rasmussen, cand. scient.soc., Forskningscenter for uddannelseskvalitet, professionspolicy og praksis
 Ditte Graversgaard Hansen, cand.mag., forskningsassistent, Forskningscenter for uddannelseskvalitet, professionspolicy og praksis

Det er vanskeligt at rekruttere og fastholde sygeplejersker i professionen, og søgningen mod uddannelsen er stærkt vigende. I denne artikel undersøger vi, hvad der med de sygeplejestuderendes egne ord motiverer deres valg af uddannelse, og hvad der er afgørende for dem i forhold til at forme deres professionelle identitet og forestille sig en fremtid i faget. Artiklens analyser baseres på 114 selvportrætter skrevet af sygeplejestuderende umiddelbart inden uddannelsens afslutning. Analyserne viser, at de sygeplejestuderende gerne vil faget. De motiveres af ambitionen om at gøre en forskel. Men oplevelser af et sundhedsvæsen, hvori omsorgen og sygeplejen er under pres, stiller de kommende professionelle i en vanskelig

situation. (Ud)fordringen er, at de skal forme deres professionelle identitet i spændingsfeltet mellem idealer og en presset professionel praksis. Et muligt udfald er, at de studerende færdiggør uddannelsen, men fravælger et arbejde som sygeplejerske. Afslutningsvist argumenterer vi for, at sundhedsvæsenet har brug for kommende sygeplejersker, som tør insistere på omsorgen som en grundlæggende præmis og en del af en sygeplejefaglig ambition på patientens vegne. Derfor skal der vedholdende arbejdes med at skabe rammer og vilkår i sundhedsvæsenet, hvori dette er muligt, og som fastholder de studerende på uddannelsen og senere de uddannede sygeplejersker i faget.

De vil gerne gøre en forskel, men ...

Alles øjne var rettet mod mig, og jeg følte lige pludselig, at **jeg stod på scenen til min egen premiere, men uden at være blevet inviteret.**

Introduktion

Rekruttering og fastholdelse af sygeplejersker står aktuelt højt på dagsordenen i det danske sundhedsvæsen. Opgaven er presserende og handler dels om at fastholde de sygeplejersker, der allerede i dag arbejder i sundhedsvæsenet, dels om at få unge kommende professionelle til at vælge uddannelsen til.

Fortællingen om et presset fag med stærkt vigende ansøgstal til uddannelsen og massive udfordringer med rekruttering og fastholdelse i professionen synes dog at være den dominerende diskurs om sygeplejefaget lige nu. Der mangler sygeplejersker på nationalt og internationalt plan, og det estimeres, at dette blot forværres frem mod 2030, hvor der i Danmark vil mangle 8.000-

10.000 sygeplejersker (DAMVAD Analytics 2021; ICN 2021). I de kommende år er der derfor særligt tre store udfordringer, som vedvarende presser sygeplejefaget og i den bredere kontekst sundhedsvæsenet. For det første er det allerede nu vanskeligt at rekruttere sygeplejersker til ledige stillinger, og den seneste opgørelse fra Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering viser, at knap 30 % af alle forsøg på at besætte ledige sygeplejerskestillinger er forgæves (Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering 2023). For det andet er antallet af kvalificerede 1. prioritetsansøgere til sygeplejerskeuddannelsen faldet markant over en årrække. I 2022 ses der således et fald i kvalificerede ansøgere på hele 37 % sammenlignet med 2015 (Danske Professionshøjskoler 2023).

For det tredje har de nyuddannede sygeplejersker svært ved at se sig selv i faget på den lange bane, og et nyt dansk studie viser, at mere end hver fjerde nyuddannede sygeplejerske er i tvivl om, hvorvidt de er i faget om fem år (Noer et al. 2023).

Parallelt med ovenstående udfordringer har COVID-19-pandemien og senere sygeplejerskekonflikten i 2021 domineret fortællinger om de vilkår og udfordringer, der knytter sig til arbejdet som sygeplejerske. COVID-19 satte for alvor spot på sundhedsvæsenets styrker og svagheder og forstærkede allerede eksisterende strukturelle og organisatoriske problemer. Grundlæggende værdier, opgaver, rutiner og roller blev sat under pres og fremtvang oplevelser af et sundheds-

væsen i en hidtil uset krisetilstand med heraf afledte store krav til de sundhedsprofessionelle (Holm & Dreyer 2022; Marsaa et al. 2021; Rosted et al. 2021; Specht et al. 2021; Thude et al. 2021). På bagkant af pandemiens første bølger skabte sygeplejerskekonflikten fornyet fokus på sygeplejerskers arbejdsvilkår og lønforhold i det danske sundhedsvæsen. Travlhed og dårlige arbejdsvilkår, der truer patientsikkerheden, beskrives at dominere hverdagene, og fortællingerne handler om, at sygeplejerskerne på denne baggrund søger væk fra faget (Hølge-Hazelton & Berring 2023; Nielsen et al. 2022; Stenberger & Nielsen 2021).

Presset på faget og mere generelt de effektiviserede vilkår og tempoopskruede betingelser er imidlertid ikke blot følger af pandemien og konflikten. Over de seneste årtier har effektiviserings- og standardiseringsdiskurser sat deres præg på sygeplejen og samtidig sat kursen om omsorg under pres (Herholdt-Lomholdt 2023; Kijne & Frederiksen 2019). Senest har Det Etske Råd netop rejst en diskussion om, hvorvidt sundhedsvæsenet er tilstrækkeligt omsorgsfuldt, og i forlængelse heraf rejst spørgsmålet om, "hvordan indlevelse, empati, spontanitet og personligt engagement sikres i et miljø, hvor produktivitetsmål, knappe ressourcer og tidsrationering af gode grunde spiller en vigtig rolle" (Bangsgaard et al. 2021).

Presset på omsorgen gør de studerende usikre på fremtiden i faget

For studerende og nyuddannede sygeplejersker er de vedholdende fortællinger om travlhed, dårlige arbejdsvilkår og et generelt nødlidende sundhedsvæsen med trange kår for omsorg med til at præge deres forestillinger om faget og

deres eget virke heri. Nordiske studier viser således, at de nyuddannede sygeplejersker, trods ønsker om at være sygeplejersker, er usikre på deres fremtid i faget (Kyllingstad & Kristoffersen 2022; Noer & Voldbjerg 2023). Oplevelser af de vilkår, der er for professionsudøvelsen med de travle arbejdshverdage, står i modsætning til professionens iboende idealer og harmonerer ikke med de nyuddannedes ønsker om at agere medmenneskeligt og udøve forsvarlig sygepleje (Kyllingstad & Kristoffersen 2022). Allerede som studerende melder tvivlen sig, og erfaringerne med et sundhedsvæsen, hvori det ofte kun er muligt at nå det absolut mest nødvendige og ikke det ønskelige, endside det patienterne har behov for, får de kommende professionelle til at tvivle på, om de kan holde ud at arbejde i faget (Noer 2016).

Når det er vanskeligt at rekruttere og fastholde sygeplejersker i professionen, og søgningen mod uddannelsen samtidig er i frit fald, er det relevant at undersøge, hvad der motiverer uddannelsesvalget, beslutningen om at færdiggøre uddannelsen og efterfølgende at vælge et job i faget. Fortællingerne om faget, uddannelsen og de involverede aktører er mange, men i denne artikel zoomer vi ind på de sygeplejestuderendes egne fortællinger om, hvordan de i en meget skelsættende periode i sygeplejens historie former deres professionelle identitet, samt hvilke overvejelser de gør sig om 'at blive og at være sygeplejerske' (Benner et al. 2010).

Artiklens formål er at undersøge, hvad der med de sygeplejestuderendes egne ord motiverer deres valg af uddannelse og i forlængelse heraf, hvad der er afgørende for dem i forhold til at forme deres

professionelle identitet og forestille sig en fremtid i faget. Med dette afsæt ønsker vi at give et bidrag til diskussionen om til- og fravalg af sygeplejerskeuddannelsen og senere professionen. Samtidig er ambitionen, at artiklens analytiske pointer vil kunne bruges i curriculumudviklingen i kommende uddannelsesrevisioner og i arbejdet med at udvikle transitionsprogrammer målrettet overgangen fra uddannelse til job.

114 selvportrætter

– artiklens empiriske grundlag

Artiklen tager afsæt i 114 selvportrætter skrevet af sygeplejestuderende, umiddelbart inden de dimitterer i henholdsvis juni 2021 og januar 2022 fra VIA University College. Selvportrætterne indgår i et forskningsprojekt blandt sygeplejestuderende og tager sit afsæt i deres deltagelse i en såkaldt ekstra undervisningsaktivitet udmøntet med det formål at sikre en bedre transition fra uddannelse til arbejdsmarked for de årgange, der havde fået markant andre undervisningstilbud grundet COVID-19. Forskningsprojektets formål var at undersøge, hvordan sygeplejestuderende tæt på uddannelsens afslutning reflekterer over deres uddannelsesforløb og den kommende transition ind i professionen. Som en del af undervisningsaktiviteten blev de studerende opfordret til at udarbejde et selvportræt, hvori de fortalte om deres uddannelsesvalg, de første år på uddannelsen, de mest afgørende øjeblikke undervejs i uddannelsen og deres tanker om det første job som sygeplejersker. Selvportrætterne er indsamlet i en anonymiseret form i et webbaseret skriftligt format. De er genremæssigt skrevet som individuelle dagbogsfortællinger. Selvportrætterne repræsenterer studerende fra alle seks

De vil gerne gøre en forskel, men ...

Jeg føler mig som en soldat, der sidder i lastvognen på vej ud til krigszonen. Jeg mærker bumpet i vejen, hører lydene af soldaterne i krig og venter kun på, at jeg lige pludselig skal være i fronten.

udbud af sygeplejerskeuddannelsen på VIA University College. Der er indhentet informeret samtykke fra alle deltagere.

Analytisk opmærksomhed og analytiske greb

I artiklens analyser anlægger vi, inspireret af Horsdal (2017), en selvbiografisk narrativ tilgang, hvor selvportrætterne, og dermed de studerendes egne fortællinger, erindringer og meningsskabelse om eget uddannelsesforløb, er i fokus. Horsdal anfører, at vi i kraft af fortællerens narrative konstruktion kan få et betydningsfuldt indblik i, hvem fortælleren er, eller mere præcist hvordan fortælleren fremstiller sig selv (Horsdal 2017). Med andre ord skabes fortællerens narrative identitet gennem fortællingerne (Horsdal 2017). Identiteten skabes imidlertid ikke i et tomrum og uafhængig af tid, men netop altid i en given kontekst og i givne relationer og fællesskaber. I så henseende er selvportrætterne også

portrætter af en bestemt tid og de heri indlejrede praksisfællesskaber.

I de første og fælles læsninger af de 114 selvportrætter har vi, med inspiration fra Horsdal (2017), til en start fokuseret på, (1) hvad der fylder mest i fortællingerne, (2) hvad der kun berøres sporadisk, og (3) hvilken måde der fortælles på. Dernæst har vi undersøgt de enkelte selvportrætters narrative karakteristika: Hvor begynder og slutter fortællingen? Hvilke selektioner er der tale om? Hvad er fremhævet som særligt vigtigt? Hvordan skaber fortælleren mening? Hvilke øjeblikke er forandrende for fortælleren? Og hvilket billede tegnes der af fortælleren? Samlet set har vi rettet vores analytiske opmærksomhed mod det, som de studerende i deres fortællinger fremlægger som særligt betydningsfuldt for, hvordan de gennem (ud)dannelsesprocessen forandres fra studerende til kommende professionelle.

Katrine og Caroline

Som et analytisk og formidlingsmæssigt greb har vi konstrueret to fortællinger: fortællingen om Katrine og fortællingen om Caroline. Hver fortælling er empirisk analytisk konstrueret med afsæt i det samlede empiriske materiale (Willis 2019) og vil fremstå som eksemplariske fortællinger, der skal anskueliggøre mønstre på tværs af de 114 fortællinger (Benner et al. 2010; Hansen 2021). I hver fortælling indgår der således data fra flere selvportrætter. Fortællingen om Katrine er baseret på 14 selvportrætter, og Carolines fortælling er baseret på 10 selvportrætter. Alle citater, der indgår i de respektive fortællinger, er citeret ordret i den konstruerede fortælling, og fortællingerne er begge konstrueret med de læsninger af det samlede materiale, som fokuserede på, hvad der fylder i fortællingerne, hvad der kun berøres sporadisk, og hvilken måde det fortælles på. Begge fortællinger fremstilles med

Jeg er ærlig talt bange for, at jeg kommer til at fejle. Og her snakker jeg ikke om småfejl, men de store fejl, der kan have fatale konsekvenser.

en fast struktur, som afspejler fortællingernes form med uddannelsesvalget som fortællingens start, de afgørende øjeblikke som midte og med en afslutning, der centrerer om tiden tæt på uddannelsens afslutning, hvor blikket er rettet mod overgangen fra uddannelse til job. De to fortællinger fremlægges som analysens første resultat og fungerer som eksemplariske fortællinger om, hvordan sygeplejestuderende udspændt mellem idealer og professionel praksis former deres professionelle identitet. Efterfølgende gør vi fortællingerne til genstand for yderligere analyse ved at læse dem ind i sundhedsvæsenets aktuelle situation og vilkår.

Den teoretiske inspiration

Selvportrætterne er fyldt med beretninger om stærke rollemodeller og helte, som dels inspirerer uddannelsesvalget, dels spiller en afgørende rolle for de studerendes valg om at forblive på uddannelsen og endelig for deres tro

på, at de har en fremtid i faget. På samme vis fylder fortællingerne om en gennemgående og vedholdende ambition om at ville gøre en forskel. At det er personligt fordringsfuldt at forme sin professionelle identitet, vidner det samlede empiriske materiale også om, og de studerende fortæller hudløst ærligt om, hvordan de på en og samme tid kæmper med at være professionel og samtidig føle sig menneskeligt og personligt berørt i en grad, som vanskeliggør dette. Med dette afsæt lader vi analysen inspirere af Martinsens forståelse af personorienteret professionalitet (Martinsen 2001; 2012). Valget af Martinsens begrebsunivers er således empirisk begrundet og med en klar bevidsthed om, at vi dermed bruger sygeplejefagets egne teoretiske stemmer til at forstå de sygeplejestuderendes beskrivelser af de udfordringer, der knytter sig til at skulle forme sin professionelle identitet i spændingsfelt mellem idealer og professionel praksis.

At være professionel er i Martinsens perspektiv at vove at være menneske og samtidig "at spørge efter fagkundskaber der giver mulighed for at se patienten som et lidende menneske" (Martinsen 2001, s. 14). I så henseende udfordres den professionelle faglighed og menneskelighed i en "venlig vekselvirkning" (Martinsen 2001, s. 14). Personorienteret professionalitet er mere end blot lønarbejde. Snarere handler det om "et engagement i det man er i gang med, om at ville investere noget af sig selv i mødet med den anden, om at være forpligtiget på at gøre sit bedste, for den man er sat til at hjælpe, passe eller pleje. Det handler om en forståelse for at man er sat ind i en livssammenhæng der kræver noget af én" (Martinsen 2001, s. 15-16). I analysen udvider vi Martinsens begreb om personorienteret professionalitet ved at forskyde det ind i uddannelsens rum og koble det til de studerendes arbejde med at forme sig selv som sygeplejersker.

De vil gerne gøre en forskel, men ...

De kommende professionelles stemmer

Fortællingen om Katrine

En af de primære grunde til, at Katrine valgte sygeplejerskeuddannelsen, var, fordi hun synes, at sygeplejersker er vildt seje. Flere i hendes nære familie er sygeplejersker, og hun har altid set op til dem. Efter gymnasiet arbejdede hun i hjemmeplejen, og her blev hun kun bekræftet i sit studievalg. "Jeg oplevede flere gange, at jeg fik lyst til at gøre det samme, som [sygeplejerskerne] gjorde. Jeg så dem som små helte, der lige gjorde hverdagen lidt bedre for de ældre borgere".

Katrine var glad for at starte på sygeplejerskeuddannelsen: "Jeg elskede det fra dag et. Jeg var så stolt og er det stadig. [...] Jeg synes, det er et smukt fag". "Jeg elskede at skulle lære anatomi og fysiologi samt sygepleje. Jeg kunne mærke inden i mig selv, at jeg var helt vildt engageret, og det var bare noget, der faldt mig nemt at lære. Jeg fløj gennem alle mine eksamener med høje karakterer [...]. Det blev ikke sværere for mig, jo længere jeg kom i uddannelsen, tværtimod følte jeg mig bare stærkere for hvert semester, jeg fuldførte". På trods af dette var det dog overvældende for Katrine, da hun i sin første praktik tog uniformen på og trådte ind på afdelingen som sygeplejestuderende.

"Det var et kæmpe chok at komme fra skolebænken til rent faktisk at stå på en afdeling med syge patienter. Selvom jeg inden studiestart havde arbejdet i primærsektoren, var det stadig kæmpe grænseoverskridende at gå ind på en firemandsstue og sige godmorgen. Alles øjne var rettet mod mig, og jeg følte lige pludselig, at jeg stod på scenen til min egen premiere, men uden at være blevet inviteret". Katrine blev med tiden mere scenevant og erfarede, at hun havde meget at byde ind med i mødet med patienter og pårørende. Samtidig oplevede hun det "så grænseoverskridende at se på al den lidelse", som pludselig var blevet en del af hendes hverdag i klinikken. Hun havde svært ved at slippe mange af patienterne, når hun havde fri, og det følte "tyngende, men også meget givende og livsbekræftende".

Særligt et forløb med en døende kvinde har sat sig dybt i Katrine. Kvinden var på alder med Katrines mor. Da Katrine trådte ind på stuen og så kvinden ligge i sengen med solens stråler i ansigtet, var det, "som om tiden gik i stå". Det var første gang, at hun var så tæt på et døende menneske. Katrine tog dog mod til sig og satte sig hos den døende kvinde og lyttede til hende. Kvindens gråd ramte Katrine, og det samme

gjorde hendes fortælling om, at hun var bange for at fortælle sin søn, at hun snart skulle dø. Da Katrine kom hjem den dag, ringede hun til sin egen mor, og de "talte sammen i telefon i over en time". Hun følte sig ramt, men også taknemmelig og konkluderede, at "det er okay at inddrage sin personlighed i sit professionelle virke". "Situationen lærte mig meget om mig selv, og hvordan jeg reagerer i situationer som disse. Det, at være i det helt nære og tæt på de levede liv og indgå i disse relationer, er for mig det fedeste ved sygeplejefaget. Jeg er meget taknemmelig for at blive lukket ind i andres liv på den måde". Katrine glæder sig til at dimitere, men frygter at blive ramt af stress. "Jeg føler mig som en soldat, der sidder i lastvognen på vej ud til krigszonen. Jeg mærker bumpet i vejen, hører lydene af soldaterne i krig og venter kun på, at jeg lige pludselig skal være i fronten". Hun er bange for at miste sig selv i et presset sundhedsvæsen og er i tvivl om, hvorvidt hun vil "ofre egen mentale sundhed for at være noget så vigtigt som primær omsorgsgiver for et andet menneske. Er prisen for høj?". Katrine overvejer derfor allerede nu at tage en kandidatuddannelse, fordi det giver en mulighed for at slippe væk. Hun fortryder dog ikke sit uddannelsesvalg. For Katrine er det stadig "et smukt fag".

Fortællingen om Caroline

Caroline har haft et stærkt omsorgs-gen, så længe hun kan huske. "Jeg har tit tænkt på, om det var forudbestemt, at jeg skulle være i et job, hvor man var noget for nogen." Hun er drevet af et brændende ønske om gøre en forskel for andre, og valget af sygeplejerskeuddannelsen lå derfor i hendes egen optik lige for.

Caroline husker tilbage på de første år på uddannelsen som svære. Hun blev overrasket over, hvor stort et fokus, der var på det teoretiske og akademiske. "Det slog mig næsten ud. [...] Mest fordi jeg ikke havde troet, at uddannelsen var, som den var, da man blot bliver præsenteret for, at man skal arbejde med mennesker og ting i den dur. Men da vi startede, handlede det jo udelukkende om at være klog og at kunne forstå alt på celleniveau".

Caroline bliver dog på uddannelsen, og hun møder undervejs nogle vigtige rollemodeller, som positivt bekræfter hende i uddannelsesvalget. Særligt er mødet med en klinisk vejleder under den sidste praktik afgørende. "Hun så mig [...] og hjælp mig på en eller anden måde til at få øjnene op for, hvad sygepleje egentlig er". I sin egen måde at være sygeplejerske på blev vejlederen et stort forbillede for

Caroline. "Kaffen kunne godt stå på bordet og blive kold, hvis en havde brug for hende. Det er sådan en sygeplejerske, jeg gerne vil være".

Caroline glæder sig til at komme ud og arbejde som sygeplejerske, men hun har i løbet af uddannelsen været meget i tvivl om, hvorvidt hun er dygtig nok. "Jeg er ærlig talt bange for, at jeg kommer til at fejle. Og her snakker jeg ikke om småfejl, men de store fejl, der kan have fatale konsekvenser. Det er min største frygt". Det skræmmer derfor Caroline, at hun snart ikke længere kan trække jeg-er-studerende-kortet. På den anden side glæder Caroline sig også til ikke at være studerende længere, og håbet om, at hun med sin uddannelse kan realisere ambitionen om at gøre en forskel for de mennesker, der har brug for hende, gør hende glad. "Jeg glæder mig til at komme ud og gøre alt det, jeg brænder for i sygeplejen. [...] Jeg glæder mig til at få det der tak eller ekstra klem fra en patient, når man har gjort en forskel".

Når Caroline tænker tilbage på sit uddannelsesforløb, kan hun tydeligt se, hvor meget uddannelsen har forandret hende. Alle de mange møder med patienter og pårørende og de ofte svære situationer, hun har oplevet at være en del af, har formet hende. Særlig en oplevelse på den intensive afdeling

har gjort indtryk. Caroline havde været en del af et team omkring en patient, hvis tilstand pludselig forværredes og derfor skulle intuberes og lægges i respirator. Alt gik stærkt. "Der var tre læger og fire sygeplejersker på stuen. Jeg holdt mig til og tog en ting ad gangen, lyttede til lægens og de erfarne sygeplejerskers anvisninger. Jeg holdt hovedet koldt og følte mig en del af et team. Jeg havde ikke spist noget før kl. 14 om eftermiddagen. Da der endelig var faldet ro på, kom min koordinator hen til mig. Hun siger: "Jeg vil bare lige sige, at du har virkelig noget i dig, og jeg kan sagtens se dig i det her speciale. Vi kunne ikke have gjort det uden din hjælp, du er simpelthen så sej". Det var den bedste følelse, jeg har oplevet i hele mit uddannelsesforløb, jeg følte mig lige pludselig klar til at være sygeplejerske".

For Caroline har øjeblikke som dette været betydningsfulde og bidrager til hendes fortælling om, hvordan hun undervejs i uddannelsen har udviklet sig – ikke bare som sygeplejerske, men også som person. "Jeg har fundet det sted, jeg skal være, og er blevet bekræftet i det. [...] Jeg er virkelig stolt af mig selv og føler mig 100 gange højere som person og sygeplejestuderende, end jeg gjorde inden".

De vil gerne gøre en forskel, men ...

Ambitionen er at gøre en forskel

Analysen herefter har til hensigt at udfolde de analytiske pointer, der knytter sig til det empiriske materiale som helhed. Samtidig skærper vi pointerne med direkte reference til de eksemplariske fortællinger om Katrine og Caroline.

Samlet fungerer selvportrætterne som fortællinger om professionsuddannelsesprocessen og – med Benners ord – som fortællinger om bevægelsen fra studerende til sygeplejerske (Benner et al. 2010). De er fortalt umiddelbart inden uddannelsens afslutning, og det er dermed de studerendes tilbageskuende blik på deres uddannelsesforløb. Trods tilbageblikket er det karakteristisk for fortællingerne, at beskrivelserne af uddannelsesvalget er en markant og omfangsrig del af den enkelte studerendes samlede fortælling om vejen ind i sygeplejen. Et tilsvarende karakteristisk træk ved fortællingerne er, at uddannelsesvalget og senere uddannelsesstarten ofte beskrives med reference til heltelignende fortællinger om seje sygeplejersker, som spiller en afgørende rolle for, hvordan den enkelte studerende ser sig selv i faget, herunder også vurderingen af om det er muligt at praktisere den sygepleje, som de ser, at patienterne har brug for og fortjener. På den vis er møderne med de sygeplejersker, de studerende beskriver som helte, illustrative for den meningsforhandling, som de studerende løbende iværksætter med sig selv med hensyn til at retfærdiggøre både uddannelsesvalg og valget om fortsat at være på uddannelsen. Endelig er det et gennemgående træk ved fortællingerne, at uddannelsesvalget såvel som valget om at gennemføre uddannelsen er båret af ønsket om at ville gøre en

forskel for nogen samt af en insisteren på, at moderne sygepleje skal være båret af omsorg for det menneske, som har brug for sygepleje.

I fortællingen om Katrine er mødet med sygeplejersker i egen familie og i et studiejob inspirationen til valg af uddannelse. Hun har mødt sygeplejersker, som på forskellig vis har vist hende, at de med deres job kan have afgørende betydning for de mennesker, de møder og er forpligtiget på at hjælpe. Fortællingen om Caroline beskriver derimod, hvordan hun har en fornemmelse af, at det var forudbestemt, at hun skulle være sygeplejerske. I fortællingerne om Katrine og Caroline er beskrivelserne af studiestarten og de første møder med praksis væsensforskellige. Mens Katrine er orienteret mod og motiveret af uddannelsens skolestiske og teoretiske elementer, er Caroline i højere grad praksismotiveret, og hendes lyst til faget næres især af mødet med patienterne og fagets rollemodeller.

Begge repræsenterer dog studerende, der allerede ved uddannelsesstart er drevet af ambitionen om at gøre en forskel for nogen og dermed af at være noget for og give noget til et andet menneske. Det er en ambition, der på en og samme tid motiverer uddannelsesvalget og senere jobbet, men samtidig opleves at være svær at udleve i det sundhedsvæsen, de skal træde ind i efter endt uddannelse. Frygten handler om at begå fejl og om ikke at kunne leve op til det, vi med reference til Martinsen kan beskrive som en forpligtigelse på "at gøre sit bedste, for den man er sat til at hjælpe, passe eller pleje" (Martinsen 2001, s. 16).

(Ud)fordringen er, at professionel identitet involverer ens egen styrke og sårbarhed

Karakteristisk for de sygeplejestuderendes fortællinger er, at de både dokumenterer lyst til at være sygeplejerske og ønsket om at kunne gøre en forskel. Samtidig afspejler de også frygten for at fejle og betale en alt for høj personlig pris.

De sygeplejestuderende berøres af de mennesker, de møder undervejs i uddannelsen, og fortællingerne vidner om det svære og forandrende, der ligger i det at blive konfronteret med andre menneskers sårbarhed og lidelse. Barske fortællinger om smerte, sorg, lidelse og død dominerer de øjeblikke, som de studerende vælger at fremhæve som *de afgørende øjeblikke* i uddannelsesforløbet. Tilsvarende markant er deres *manglende* fortællinger om situationer og forløb, hvor alvoren er langt mindre, og situationer og erfaringer, der knytter sig specifikt til den del af uddannelsen, der foregår på campus.

I Katrine og Carolines fortællinger er mødet med den døende kvinde og den akut dårlige patient, der må lægges i respirator, eksemplariske for de studerendes beskrivelser af, hvad der kræves af dem som professionelle, og samtidig er de illustrative for pointen om, at dansen af ens professionelle identitet helt uundgåeligt involverer den sygeplejestuderendes egen styrke og sårbarhed.

Fortællingerne om de afgørende øjeblikke er samtidig eksemplariske fortællinger om det personligt fordringsfulde i (ud)dannelsesprocessen. De understreger fordringen om, at man vil investere

Uddannelsesvalget såvel som valget om at gennemføre uddannelsen er båret af **ønsket om at ville gøre en forskel for nogen** samt af en insisteren på, at moderne sygepleje skal være båret af omsorg for det menneske, som har brug for sygepleje.

noget af sig selv i mødet med den anden, samt at man i Martinsens udlægning af den personorienterede professionalitet har "en forståelse for at man er sat ind i en livssammenhæng der kræver noget af én" (Martinsen 2001, s. 16). De afgørende øjeblikke knytter sig for de studerende således ofte til situationer, hvor der er meget på spil.

Først og fremmest handler det om frygten for at begå fejl, som har alvorlige konsekvenser for patienterne – fatale fejl, som det fremhæves i Carolines fortælling. Dernæst handler det om frygten for ikke at slå til og oplevelser af et pres, der er så voldsomt, at konsekvensen for den enkelte kan udmønte sig som stress og udbrændthed. I fortællingen om Katrine viser det sig især i hendes beskrivelser af, hvad hun frygter, der venter hende ved overgangen fra uddannelse til job. Krigsmetaforen er barsk og understreger

de risici, der er knyttet til de kommende nyuddannede sygeplejerskers egen *overlevelse*. Dilemmaet handler om de problemstillinger, der knytter sig til både at sikre patientens overlevelse og de professionelle egen overlevelse i faget. I sammenhængen er Martinsens solidaritetsbegreb interessant, herunder spørgsmålet: "Hvad eller hvem springer hun [sygeplejersken] ind for, og hvad er det fælles, der forpligtiger?" (Martinsen 2012, s. 151). For studerende som Katrine og Caroline synes det fælles netop at være, at deres solidaritet primært knytter an til patienterne, ikke systemet. De vil gå langt for at være nærværende og sensitivt til stede hos dem, der har brug for sygepleje og omsorg, trods systemets vilkår. Men mødet med den professionelle praksis fremprovokerer en tvivl om, hvorvidt dette reelt er muligt, eller om de vil komme til at agere i et nødlidende sundhedsvæsen, hvor hverdage ikke

muliggør det, de forbinder med faglig forsvarlig og omsorgsfuld sygepleje.

Professionsfortællingen skræmmer

Med reference til Horsdal (2017) skabes identitet ikke uafhængigt af en given tid og kontekst, og det er derfor interessant at læse de studerendes fortællinger ind i den aktuelt dominerende professionsfortælling. Som skitseret indledningsvist er sundhedsvæsenet i disse år presset og domineret af travlhed, og dette er en markant del af professionsfortællingen. Tilsvarende fylder diskursen om sygeplejersker som en mangelvare og sygeplejersker, som flygter væk fra sundhedsvæsenet. I lyset af eller måske snarere i skyggen af disse vilkår former næste generation deres professionelle identitet og tager stilling til, om de kan se sig selv i faget.

Er prisen for høj?

Gennemgående vidner selvportrætterne om, at de studerende gerne vil være sygeplejersker. Men som også Katrine og Carolines fortællinger viser, knytter der sig et paradoks til fortællingerne. De fastholder ønsket om at ville være sygeplejersker, men vi mærker også deres tvivl og bekymringer. Trods beretningerne om at de som mennesker og fagprofessionelle vokser med opgaven og også lykkes i afgørende øjeblikke, er alvoren således stadig mærkbar. Katrines fortælling om følelsen af at være på vej til fronten bliver illustrativ for oplevelsen af, at det, der venter forude, kan ramme de nyuddannede sygeplejersker med en kraft og en voldsomhed, som dræber lysten til at være sygeplejerske. Og Katrine rejser selv det vigtige spørgsmål: Er prisen for høj? Samtidig præsenterer hun os for en foreløbig konklusion. Hun elsker stadig faget. Det er smukt, og hun fortryder ikke uddannelsesvalget. Med Martinsens begrebsunivers over hun at tro på, at sundhedsvæsenet kan etablere rum, hvor der er plads til personorienteret professionalitet. Men samtidig afslører hun sin exitplan. Bliver det for svært at være i – så er plan B at læse videre.

Der skal handles nu:

perspektiverende konklusion

Den gode, opofrende sygeplejerske, der af næstekærlighed udøver gode gerninger og drager omsorg for den syge, er som ideal en historisk velkendt grundfigur (Dietz 2013; Malchau 1998). Fortællingerne om Katrine og Caroline vidner imidlertid om, at figuren er alt andet end historisk. I en moderne version refererer det til ambitionen om at gøre en forskel.

Vi har i artiklen vist, at de sygeplejestuderende i udgangspunktet gerne vil

faget. De motiveres af ambitionen om at gøre en forskel. Men de vil ikke ofre alt for en fremtid i et sundhedsvæsen, hvori de oplever, at omsorgen lige nu har alt for trange kår.

Vi har argumenteret for, at de eksisterende vilkår i sundhedsvæsenet og de aktuelle udfordringer med rekruttering og fastholdelse i såvel uddannelse som profession presser sundhedsvæsenet, men tilsvarende også presser de kommende professionelle. Dette i en grad, der får dem til at stille spørgsmål ved, om de skal søge arbejde som sygeplejerske eller aktivere deres plan B, exitplanerne. Tilsvarende har vi argumenteret for, at udviklingen mod at blive sig selv som sygeplejerske er en stærkt emotionel og modsætningsfyldt (ud)dannelsesproces, i hvilken person og profession ikke kan adskilles. I de studerendes egne fortællinger skærpes problemstillingen som en balanceakt, hvor de i deres arbejde med at forme deres professionelle identitet må balancere mellem at være drevet af idealer og iboende værdier og at blive konfronteret med en professionel praksis, som ikke altid efterlader plads til at kunne udøve den ønskede sygepleje.

Sundhedsvæsenet har brug for, at næste generation tør insistere på omsorgen

Med Horsdals ord er vi "ilde stædt, hvis vi kun bliver fortalt af andre, uden mulighed for selv at få en stemme" (Horsdal 2017, s. 13). Som beskrevet indledningsvist er diskursen om sygeplejerskeuddannelsen og professionens udfordringer og vilkår mange. I denne artikel har vi ønsket at give de studerende en tydelig stemme, og vi vil afslutningsvis argumentere for nødvendigheden af, at relevante aktører i sygeplejerskeuddannelsen og i profes-

sionen tør lytte til de kommende professionelle stemmer.

Det er deres generation, der skal bære sundhedsvæsenet ind i fremtiden, og i vores perspektiv har sundhedsvæsenet brug for, at der uddannes ambitiøse og dedikerede professionelle, der mere end nogensinde før tør insistere på omsorg som værende en del af en sygeplejefaglig ambition på patientens vegne.

Vi har brug for mere forskning, som undersøger, hvad der motiverer eller provokerer de unges valg og fravalg af sygeplejerskeuddannelsen og senere professionen. Med afsæt i denne artikel tør vi imidlertid godt vove følgende opfordring: Dræb ikke de sygeplejestuderendes lyst til faget. De unge studerende kommer med noget, som sundhedsvæsenet hungre efter: en insisteren på, at det må handle om at gøre en forskel for de patienter og pårørende, som har brug for hjælp.

Katrine og Caroline vil gerne, men de har brug for sygeplejefaglige ledere, som vedholdende insisterer på, at der skal skabes rammer og vilkår, som fremtidens sygeplejersker kan se sig selv i, og hvori der er handlerum til at udføre faglig forsvarlig og omsorgsfuld sygepleje. I sidste ende er det politikernes ansvar, og der er ganske enkelt hverken tid eller råd til tøven. Der skal handles nu.

Taksigelse

Tak til uddannelsesleder Annette Rosenkilde Jensen, docent Dorthe Sørensen og lektor Ann Marie Nissen fra VIA Sygeplejerskeuddannelsen Randers, VIA University College for initiativ til og bidrag til gennemførelse af projektets bagvedliggende undervisningskoncept.

REFERENCER

- Bangsgaard, M., Gerdes, A.-M., Hansen, H., Jaszczak, P., Kjær Jørgensen, B.M., Müller, L., Vestergaard Pedersen, L., Stæhr, K. & Det Ethiske Råd (2021). *Omsorg i sundhedsvæsenet: Redegørelse*. Det Ethiske Råd.
- Benner, P., Sutphen, M., Leonard, V. & Day, L. (2010). *Educating nurses: a call for radical transformation* (1st ed.). Jossey-Bass.
- DAMVAD Analytics (2021). *Behovet for velfærdsuddannede i 2030 – Prognose fordelt på landsdele*.
- Danske Professionshøjskoler (2023). *Fakta om sygeplejerskeuddannelsen*. <https://danskeprofessionshøjskoler.dk/analyser-og-fakta/fakta-om-sygeplejerskeuddannelsen/>
- Dietz, S.M. (2013). *Køn, kald & kompetencer: Diakonissestiftelsens kvindefællesskab og omsorgsuddannelser 1863-1955*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.
- Hansen, B.B. (2021). *Eksempelvis: eksempler der tænker* (1. udgave). Aalborg Universitetsforlag.
- Herholdt-Lomholdt, S.M. (2023). Misklang mellem sygeplejers sag og fag. I: D.B. Danbjørg & L.A. Falch (red.), *Et sundhedsvæsen for fremtiden: sygeplejersker viser vejen* (1. udgave, s. 127-138). Samfundslitteratur.
- Holm, A. & Dreyer, P. (2022). Fortællinger fra en pandemi – intensivsygeplejerskernes oplevelser af første bølge af COVID-19. *Nordisk Sygeplejeforskning*, 12(2), 1-11. <https://doi.org/10.18261/nsf.12.2.4>
- Horsdal, M. (2017). *Tilværelsens fortællinger. Tilegnelse og anvendelse*. Hans Reitzels Forlag.
- Hølge-Hazelton, B. & Berring, L.L. (2023). Rekruttering og fastholdelse af sygeplejersker. I: D.B. Danbjørg & L.A. Falch (red.), *Et sundhedsvæsen for fremtiden: sygeplejersker viser vejen* (1. udgave, s. 105-114). Samfundslitteratur.
- ICN (2021). *INTERNATIONAL COUNCIL OF NURSES POLICY BRIEF. The Global Nursing shortage and Nurse Retention*. https://www.icn.ch/sites/default/files/inline-files/ICN%20Policy%20Brief_Nurse%20Shortage%20and%20Retention_0.pdf
- Kijne, S.N. & Frederiksen, K. (2019). Sygeplejersken i et krydspres mellem modsatrettede diskurser. *Klinisk Sygepleje*, 33(1), 3-22. <https://doi.org/10.18261/issn.1903-2285-2019-01-02>
- Kyllingstad, L. & Kristoffersen, M. (2022). Nyuddannede sykepleieres tanker om egen fremtid i sykepleieryrket. *Nordisk Sygeplejeforskning*, 12(4), 1-14. <https://doi.org/10.18261/nsf.12.4.5>
- Malchau, S. (1998). Kaldet – et ophøjet ord for lidenskab. *Sygeplejersken*, 47(1), 34-50.
- Marsaa, K., Mendahl, J., Heilman, H., Johansson, H., Husum, M., Lippert, D., Sandholm, N. & Konradsen, H. (2021). Pride and Uncertainty: A Qualitative Study of Danish Nursing Staff in Temporary COVID-19 Wards. *Journal of Hospice and Palliative Nursing: JHPN: The Official Journal of the Hospice and Palliative Nurses Association*, 23(2), 140-144. <https://doi.org/10.1097/NJH.0000000000000722>
- Martinsen, K. (2001). *Øjet og kaldet* (1. udgave, 3. oplag). Munksgaard.
- Martinsen, K. (2012). *Løgstrup og Sygeplejen* (1. udgave). KLIM.
- Nielsen, S.A., Fischer, A., Sørensen, L.M. & Ernst, A.E. (2022). "De offentlige sygehuse styrtbløder personale": 2400 sygeplejersker har forladt regionerne på ét år. <https://www.dr.dk/nyheder/politik/folketingsvalg/de-offentlige-sygehuse-styrtbløder-personale-2400-sygeplejersker-har>
- Noer, V.R. (2016). "Rigtige sygeplejersker". *Uddannelses-etnografiske studier af sygeplejestuderendes studieliv og dannelsesprocesser*. Det Humanistiske Fakultet, København Universitet. https://static-curis.ku.dk/portal/files/166281749/Rigtige_sygeplejersker_ErhvervsPhD_afhandling_af_Vibeke_R_n_Noer_WEBudgave.pdf
- Noer, V.R., Grøndahl Glavind, J., Lorenzen, M.S., Nielsen, P.B. & Ankersen, P.V. (2023). Turnover intentions in a time marked by covid-19: a cross-sectional survey among newly graduated nurses in denmark. *Nordisk Sygeplejeforskning*, 13(2), 1-15. <https://doi.org/10.18261/nsf.13.2.4>

De vil gerne gøre en forskel, men ...

Noer, V.R. & Voldbjerg, S.L. (2023). Fastholdelse af nyuddannede til faget. I: D.B. Danbjørg & L.A. Falch (red.), *Et sundhedsvæsen for fremtiden: sygeplejersker viser vejen* (1. udgave, s. 115-126). Samfundslitteratur.

Rosted, E., Thomsen, T.G., Krogsgaard, M., Busk, H., Geisler, A., Thestrup Hansen, S., Kjerholt, M., Mortensen, C.B., Thomsen, T.H., Beck, M. & Petersen, M. (2021). On the frontline treating COVID-19: A pendulum experience – from meaningful to overwhelming – for Danish healthcare professionals. *Journal of Clinical Nursing*, 30(23-24), 3448-3455. <https://doi.org/10.1111/jocn.15821>

Specht, K., Primdahl, J., Jensen, H.I., Elkjær, M., Hoffmann, E., Boye, L.K. & Thude, B.R. (2021). Frontline nurses' experiences of working in a COVID-19 ward – A qualitative study. *Nursing Open*, 8(6), 3006-3015. <https://doi.org/10.1002/nop2.1013>

Stenberger, A. & Nielsen, J. (2021). Sygehusafdelinger gisper under sygeplejerskemanglen. *Ugeskrift for Læger*. <https://ugeskriftet.dk/nyhed/sygehusafdelinger-gisper-under-sygeplejerskemanglen>

Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (2023). *Rekrutteringssurvey Rapport, marts 2023*. <https://star.dk/media/22521/rekrutteringssurvey-marts-2023.pdf>

Thude, B.R., Primdahl, J., Jensen, H.I., Elkjær, M., Hoffmann, E., Boye, L.K. & Specht, K. (2021). How did nurses cope with the fast, comprehensive organisational changes at Danish hospital wards during the COVID-19 pandemic? An interview study based on nurses' experiences. *BMJ Open*, 11(12). <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2021-049668>

Willis, R. (2019). The use of composite narratives to present interview findings. *Qualitative Research*, 19(4), 471-480. <https://doi.org/10.1177/1468794118787711>